

кого освітнього середовища", 29-31 жовт. 2012 р. - Харків : Форт, 2012. - Т. 1. - С. 49-50.

Сучасна освітня діяльність кафедри

мікробіології, вірусології та імунології / Г. А. Лобань, І. М. Звягольська, В. П. Полянська та ін. // Матеріали навч.-метод. конф. "Європейсь-

кий вибір - невід'ємна складова розвитку вищої медичної освіти України". - Полтава, 2013. - С. 120-122.

Лобань Г. А., Звягольська І. Н., Полянська В. П.

ИНФОРМАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКАЯ ПОДДЕРЖКА ИЗУЧЕНИЯ ПРЕДМЕТА НА КАФЕДРЕ МИКРОБИОЛОГИИ, ВИРУСОЛОГИИ И ИММУНОЛОГИИ ВГУЗУ "УКРАИНСКАЯ МЕДИЦИНСКАЯ СТОМАТОЛОГИЧЕСКАЯ АКАДЕМИЯ"

Резюме. Эффективность реализации достижения конечных целей изучения дисциплины на кафедре микробиологии, вирусологии и иммунологии ВГУЗУ "Украинская медицинская стоматологическая академия" реализуется с помощью общепринятых дидактических принципов учебного процесса с привлечением комплекса современных форм его организации. По модульному принципу созданы с учетом профильной подготовки будущих специалистов учебно-методические материалы по дисциплине, которые обеспечивают информационно-методическую поддержку обучения студентов. Структура и содержание учебно-методических материалов способствуют повышению эффективности учебного процесса, активизируют самостоятельную учебно-познавательную деятельность студента, повышают мотивацию обучения.

Ключевые слова: учебный процесс, кафедра, информационно-методическое обеспечение.

Loban' G. A., Zvyagolska I. M., Polyanska V. P.

INFORMATION AND METHODOLOGICAL SUPPORT OF STUDYING THE SUBJECT ON DEPARTMENT OF MICROBIOLOGY, VIROLOGY AND IMMUNOLOGY HSEEU "UKRAINIAN MEDICAL STOMATOLOGICAL ACADEMY"

Summary. The effectiveness of implementation achieving the ultimate goals of the study subjects at the Department of Microbiology, Virology and Immunology of Higher State School of Ukraine "Ukrainian Medical Stomatological Academy" is implemented using conventional didactic principles of the educational process with the use of modern forms of organization. Teaching materials in the discipline that provide information and methodological support student learning. The structure and content of teaching materials enhance the learning process, stimulates independent educational-cognitive activity of students and motivate their learning.

Key words: educational process, department, information and methodological support.

Стаття надійшла до редакції 31.10.2013 р

Лобань Галина Андріївна - доктор медичних наук, ВДНЗУ "Українська медична стоматологічна академія", професор, зав. кафедри мікробіології, вірусології та імунології; +38 050 504-39-37

Звягольська Ірина Миколаївна - кандидат біологічних наук, ВДНЗУ "УМСА", доцент кафедри мікробіології, вірусології та імунології; +38 050 756-01-48

Полянська Валентина Павлівна - кандидат біологічних наук, ВДНЗУ "УМСА", доцент кафедри мікробіології, вірусології та імунології; +38 095 690-84-90

© Широбоков В.П., Палій Г.К., Вовк І.М., Прокопчук З.М.

УДК: 37.091.33-054.6:579.61

Широбоков В.П.¹, Палій Г.К.², Вовк І.М.², Прокопчук З.М.²

¹Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця (бульвар Шевченка, 13, м. Київ, Україна, 01000); ²Вінницький національний медичний університет імені М.І. Пирогова (вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, 21018)

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАННЯ МЕДИЧНОЇ МІКРОБІОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

Резюме. Викладання мікробіології іноземним студентам потребує врахування певних особливостей, що полягають у недостатньому рівні володіння студентами спеціальною лексикою для самостійного опанування навчальної літератури, розуміння умов тестових завдань та засвоєння предмету в цілому. В статті наводяться запропоновані кафедрою методичні шляхи підвищення інформативності та подачі лекційного матеріалу, обов'язкового усного активного обговорення питань практичних занять, опрацювання тестів та вдосконалення знання іноземної для студентів української, російської та англійської мов.

Ключові слова: методика викладання, медична мікробіологія, іноземні студенти.

Вступ

Підвищення престижності української медичної освіти, її конкурентоспроможності європейським освітнім програмам є нагальною необхідністю при залученні іноземних громадян до навчання в національних медичних навчальних закладах України. Високий професіоналізм, якісні методичні підходи до викладання медицини в поєднанні з відносно низькою вартістю навчання з кожним роком залучають все більше іноземних громадян до отримання освіти в українських вузах. Нашою зада-

чею залишається зберегти усі позитивні здобутки вітчизняної медичної освіти, адаптувати та вдосконалити існуючу базу в умовах інтеграції європейського освітнього простору [Мороз та ін., 2013]. Якість отриманих студентами медичних знань та практичних вмінь є обов'язковою передумовою довіри та визнання дипломів, отриманих в Україні, та майбутньої реалізації професійних можливостей в будь-якій країні світу. Отже, вдосконалення викладання будь-якої медичної дисципліни іно-

земним студентам є вельми актуальною задачею, що реалізується безпосередньо кожним викладачем, який працює з іноземними студентами.

Основна частина

Предмет "Медична мікробіологія, вірусологія та імунологія" є однією із базових дисциплін доклінічної підготовки майбутніх лікарів, стоматологів та фармацевтів. Особливістю нашої дисципліни є те, що вже на другому курсі студенти на базі знань, які вони отримали на кафедрах біології, нормальної фізіології, гістології та анатомії, повинні оволодіти інформацією про біологічні властивості збудників інфекційних захворювань людини, їх культивування, ідентифікації та ін., а також основами інфекційної імунології, епідеміології, патогенезу інфекційних захворювань, механізму дії факторів вірулентності мікроорганізмів та особливостями специфічної, етіотропної профілактики та лікування інфекцій.

Природно, що засвоєння деяких розділів навчальної програми викликає значні труднощі з врахуванням того факту, що студенти не готові сприймати інформацію без знань основ патології людини. Перед нами постає не проста задача допомогти студенту засвоїти не тільки матеріал по суті загально біологічної дисципліни, але й донести важливість інтеграції знань біологічних властивостей збудника та проявів захворювання, основних моментів епідеміології, патогенезу та розвитку імунітету, тобто закласти основи формування клінічного мислення, вміння аналізувати отриману інформацію та інтегрувати знання з різних дисциплін [Широбоков та ін., 2012].

Викладання дисципліни має певні особливості при роботі з іноземними студентами [Ждан та ін., 2009]. В першу чергу іноземні студенти навчаються на чужій для них мові, тому її знання в достатньому об'ємі медичної та загально-біологічної лексики є основною передумовою якісного засвоєння матеріалу. Якість навчання англомовних студентів, які не мають такого бар'єру, набагато вища, що демонструють результати складання підсумкових модульних контролів, іспитів та ліцензійних іспитів "Крок-1".

Наведені в табл. 1 дані про результати складання в 2010 - 2012 рр. ліцензійного іспиту "Крок-1" з мікробіології англомовними іноземними студентами свідчать, що студенти, які володіють англійською мовою на достатньому рівні (група 1) отримали вищі результати, ніж ті студенти, які не мають достатнього лексичного рівня для успішного засвоєння матеріалу (група 2). Кращі

результати були показані студентами в академічних групах, в яких співвідношення студентів без мовного бар'єру та студентів, що мали недостатній лексичний запас, становило 1:1; 1:1,5. Подібна тенденція також простежена в групах російськомовних студентів, в яких традиційно кращі результати отримують студенти, які приїхали з Росії, Білорусі та Молдови. Нижчі результати отримують студенти, які мають невеликий досвід володіння українською або російською мовами (табл. 1).

Деякими завданнями на шляху успішного засвоєння матеріалу є продемонстрована певними категоріями студентів недостатня для навчання в медичному вузі освітня підготовка, невміння аналізувати отриману інформацію та працювати з текстом, а також засвоювати значний обсяг навчальної інформації. Існуючі підручники та посібники по медичній мікробіології написані високопрофесійною науковою мовою, для розуміння якої студентам не вистачає існуючого лексичного запасу. Враховуючи високу інтенсивність навчання при отриманні медичної освіти, іноземні студенти досить часто не встигають якісно підготуватись до кожного заняття, що призводить до пропусків, незадовільних оцінок та накопичення академічної заборгованості. Залишається актуальним питання підвищення мотивації студента до активної роботи на практичних заняттях, їх залучення до виконання певних наукових проектів та участі у студентських наукових конференціях.

Шляхи вирішення вище окреслених проблем полягають передусім у інтенсивній роботі викладача, який може максимально доносити до кожного студента навчальну інформацію [Протченко та ін., 2009]. На кафедрі мікробіології Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова є достатній методичний досвід, який дозволяє забезпечити іноземних студентів якісною навчальною інформацією та стимулювати їх до ефективного вивчення матеріалу.

Перш за все, для покращення засвоєння студентами медичної мікробіології нами були створені та постійно оновлюються мультимедійні презентації лекційного матеріалу. Досвід кафедри у створенні наочного мультимедійного презентування матеріалу лекцій складає більше 10 років. З урахуванням специфіки викладання англійською та російською мовами для покращення засвоєння предмету та збільшення зацікавленості студента презентації збагачені якісним ілюстративним матеріалом (мікрофотографії, малюнки, схеми, зображення найбільш типових клінічних проявів інфекцій-

Таблиця 1. Результати ліцензійного іспиту "Крок-1" з мікробіології серед іноземних англомовних студентів медичного факультету.

Рік	Загальна кількість студентів	Результати ліцензійного тестування	Група 1		Група 2	
			Кількість студентів	Результат	Кількість студентів	Результат
2010	37	58,8 %	21	69,9 %	16	44,1 %
2011	69	74,6 %	37	79,2 %	32	66,0 %
2012	51	67,2 %	27	69,9 %	24	64,5 %

них захворювань та ін.). Для чіткого розуміння матеріалу текстове навантаження слайдів спрощене: визначення, класифікації, особливості епідеміології, патогенезу та лабораторної діагностики захворювань та інший необхідний до обов'язкового засвоєння матеріал лектори намагаються подавати у зрозумілих та простих лексичних формах. При цьому студенти з високим рівнем підготовки отримують достатньо інформації під час усного пояснення кожного окремого пункту, наведеному у слайді. Під час усного пояснення матеріалу обов'язково звертається увага на ключові моменти, які зустрічаються у тестах ліцензійного іспиту "Крок-1" з мікробіології, і знання яких необхідне для їх успішного розв'язання. Подібне акцентування уваги схвально сприймається студентами і полегшує їх роботу під час підготовки до заняття. Для якісної підготовки студентів до практичних занять нами також розроблені методичні вказівки на українській, англійській та російських мовах для студентів усіх факультетів, які містять теоретичний матеріал, на паперових та електронних носіях. Важливою для студента є також можливість в будь-який момент отримати необхідну до підготовки практичного заняття інформацію як у вигляді консультації, що проводяться 2 рази на тиждень, так і при ознайомленні з сайтом кафедри. Завдяки інтенсифікації наповнення сайту університету, щорічно кафедрою надається вся необхідна навчально-методична інформація, плани занять, питання до модульних занять, а також тести різного рівня складності до кожного заняття. На сайті кафедри нами також розміщені англійські електронні підручники з медичної мікробіології, які найбільш адаптовані до національної програми вивчення предмету.

Для підвищення якості підготовки іноземних студентів до написання ліцензійного іспиту "Крок-1" викладачами кафедри, які викладають цій категорії студентів українською, англійською та російською мовами, в доповнення до основних банків, наданих Центром тестування для іноземних студентів, перекладені також українські банки тестів, починаючи з 2007 р. Існуючі банки систематизовані згідно тем навчальної програми і представлені на сайті кафедри. Крім того, систематизовані та щорічно оновлюються буклетні банки для студентів усіх факультетів. Кількісна характеристика існуючого банку тестів надана в табл. 2.

Кафедра проводить обов'язкове поточне тестування на практичних заняттях для контролю знань після вивчення теми, тестування по змістовним модулям та підсумкове тестування по розділам вивчення, на які поділений предмет. Таким чином, студенти мають можливість опрацювати тести декілька разів, що покращує їх запам'ятовування. Для покращення якості освіти в Вінницькому національному медичному університеті імені М.І. Пирогова працює незалежна університетська комісія по моніторингу якості освіти. За результатами передекзаменаційного тестування студентів третього курсу медичного факультету англійські студенти дали правильні відповіді

Таблиця 2. Кількісна характеристика банку тестів з мікробіології до ліцензійного іспиту "Крок-1" для іноземних студентів.

Факультет	Кількість тестів у банку російською мовою		Кількість тестів у банку англійською мовою	
	Загальний	Буклетний	Загальний	Буклетний
Медичний	490	270	470	260
Стоматологічний	280	120	300	130
Фармацевтичний	350	150	420	160

Таблиця 3. Результати екзамену з мікробіології, вірусології, імунології іноземними студентами медичного факультету в 2013 р.

Мова навчання	К-сть студентів, що склали іспит	"5"		"4"		"3"		Середній бал
		абс.	%	абс.	%	абс.	%	
російська	60	0	0	4	6	56	94	3,03
англійська	129	12	9,3	19	14,7	98	76	3,4

у 72, 5% тестів, російськомовні студенти - у 66,1 %. Показана тенденція більш успішного розв'язання тестів студентами, які добре володіють мовою, простежувалась також і в цьому році, - результат для цієї групи студентів становив 82,6 % правильних відповідей. Отже посилення роботи університету та кафедри дало відчутні результати покращення показників якості освіти. Однак необхідно і надалі вдосконалювати цей напрямок роботи для успішної здачі тестового іспиту "Крок-1".

Слід відмітити, що цінним надбанням вітчизняної системи медичної освіти, який не можна втрачати, є постійний діалог із студентом, під час якого передається особистий досвід та знання від викладача. Активне спілкування на практичних та семінарських заняттях дозволяє ефективно контролювати рівень та глибину засвоєння матеріалу, вчасно формувати правильне уявлення про основні медичні поняття та вчити застосувати отримані знання у майбутній практиці лікаря [Гоженко та ін., 2009]. Тому обговорення питань в обов'язковому порядку використовується для контролю засвоєння матеріалу. Оцінювання підготовки студентів здійснюється, таким чином, на підставі результатів усного та тестового опитування, що стимулює студентів до опрацювання матеріалу лекцій, методичних розробок та підручника.

Необхідно зазначити, що на кафедрі в іноземних групах працюють висококваліфіковані викладачі з великим досвідом педагогічної роботи і глибоким знанням предмету, що дозволяє доступно пояснити студентам важкі для засвоєння розділи дисципліни. Так, англійською мовою на кафедрі мікробіології предмет викладають 6 доцентів, 4 із них мають досвід викладання іноземною мовою протягом 7 - 9 років.

Значне зацікавлення у студентів викликає практична частина заняття, під час виконання якої студент опановує практичні навички щодо виготовлення та фарбування препаратів, мікроскопії мазків, врахування результатів серологічних реакцій, тощо. Для закріплення

вивченого теоретичного матеріалу та систематизації знань практичне заняття оформлюється протоколом, текст якого надається для запису в кінці заняття.

Надзвичайно позитивним моментом у покращенні якості медичної освіти ми вважаємо впровадження у національних медичних університетах в рамках програми ECTS та кредитно-модульної системи освіти такої форми контролю засвоєння дисципліни як іспит [Мороз та ін., 2013]. Студентам це дозволяє систематизувати отримані знання, закріпити засвоєний матеріал, отримати загальне уявлення про місце дисципліни у комплексі медичних наук, заповнити "білі плями", які могли виникнути під час вивчення предмету з різних причин. На підставі дворічного дослідження прийому іспиту, можна сказати, що така форма контролю дозволяє об'єктивно оцінити знання студента і безумовно є тим здобутком нашої освіти, який не потрібно втрачати.

Результати складання іспиту іноземними студентами медичного факультету в поточному році наведені в табл. 3. Згідно даних таблиці якісна успішність серед англомовних іноземних студентів становила 24 %, а серед російськомовних відповідно 6 %. Слід відмітити, що показники якісної успішності практично відповідають кількісній характеристиці факультету щодо рівня володіння мови, на якій викладається дисципліна.

Таким чином, основними складнощами якісного засвоєння матеріалу у іноземних студентів залишається недостатнє володіння мовою, якою викладається предмет, і недостатня, на наш погляд, база знань із біологічних дисциплін. Розв'язання цієї проблеми є багатовекторною задачею, яка реалізується, насамперед, за рахунок інтенсивної роботи безпосередньо самого студента, але також залежить від професійного та методичного рівня викладача, його великого бажання співпрацювати із студентом для підвищення зацікавленості та мотивації у якісному засвоєнні матеріалу. На наш погляд, для подолання складнощів, пов'язаних з

недостатнім рівнем знань мови, та підвищення лексичного наповнення спеціальною термінологією було б доцільно ввести для студентів більшу кількість годин для вивчення іноземної мови на підготовчому факультеті; впроваджувати факультативні курси із основних біологічних дисциплін; збільшити кількість консультаційних годин з предмету для надання студенту можливостей у якісному засвоєнні знань. Також позитивно підтримується відроджений в нашому університеті інститут кураторів студентських груп. В результаті цього прискорюється адаптація іноземних студентів до країни перебування, покращується дисципліна та якість навчання.

Висновки та перспективи подальших розробок

1. Враховуючи досвід кафедри у викладанні мікробіології іноземним студентам, доцільно залучати до цієї роботи викладачів з великим досвідом роботи, глибоким знанням предмету і достатнім рівнем володіння іноземною мовою.

2. Необхідно поглиблювати та вдосконалювати систему усного опитування студентів, яка дозволяє глибше оцінити знання студента; стимулює студентів до спілкування, розширює їх лексичний запас, сприяє формуванню професійного мислення. В якості об'єктивного поточного методу контролю засвоєних знань доцільно застосовувати регулярний тестовий контроль, який залишається одним із основних методів контролю знань та рівня спеціальної підготовки.

3. Позитивної оцінки заслуговує впровадження іспиту як одного із головних способів контролю засвоєння дисципліни та систематизації знань з мікробіології, вірусології, імунології. Для покращення підготовки студентів з фундаментальних медичних дисциплін доцільно розглянути можливість збільшення кількості годин з викладання англійської, російської та української мов.

Список літератури

- Викладання хіміотерапії (антибіотики, протимікробні засоби) на кафедрах мікробіології, вірусології та імунології медичних вузів України / В.П. Ширококов, Г.К. Палій, В.Г. Войцеховський [та ін.] // *Biomedical and Biosocial anthropology*. - 2012. - № 18. - С. 214-215.
- Досвід впровадження кредитно-модульної системи освіти на кафедрі мікробіології, вірусології та імунології / П.З. Протченко, О.Л. Головатюк, О.А. Грузевський [та ін.] // *Проблеми інтеграції української медичної освіти у світовий освітній простір* : Всеукр. навч.-наук. конф., 21-22 трав. 2009 р. - Тернопіль, 2009. - С. 81-82.
- Екзамени чи тестування - мотиваційні можливості та об'єктивність оцінювання знань / А.І. Гоженко, О.О. Свірський, С.Г. Котюжинська [та ін.] // *Проблеми інтеграції української медичної освіти у світовий освітній простір* : Всеукр. навч.-наук. конф., 21-22 трав. 2009 р. - Тернопіль, 2009. - С. 119-120.
- Особливості організації навчального процесу з іноземними студентами на молодших курсах в умовах кредитно-модульної системи / В.М. Ждан, В.М. Бобирьов, А.М. Скрипників [та ін.] // *Проблеми інтеграції української медичної освіти у світовий освітній простір* : Всеукр. навч.-наук. конф., 21-22 трав. 2009 р. - Тернопіль, 2009. - С. 24-26.
- Рішення проблемних питань при впровадженні основних положень ЄКТС у ВНМУ ім. М.І. Пирогова / В.М. Мороз, Ю.Й. Гуминський, Л.В. Фоміна [та ін.] // *Медична освіта*. - 2013. - № 2. - С. 40-44.

Ширококов В.П., Палій Г.К., Вовк І.Н., Прокопчук З.Н.

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРЕПОДАВАНИЯ МЕДИЦИНСКОЙ МИКРОБИОЛОГИИ ИНОСТРАННЫМ СТУДЕНТАМ

Резюме. *Преподавание медицинской микробиологии иностранным студентам требует учета определенных особенностей, которые состоят в недостаточном владении студентами специальной лексикой для самостоятельного изучения учебной литературы, понимания тестовых заданий и освоения предмета в целом. В статье приводится опыт повышения инфор-*

мативности и подачи лекционного материала, обязательного устного тематического обсуждения на практических занятиях, проработки тестовых заданий, а также усовершенствование знаний иностранного для студента украинского, русского или английского языка.

Ключевые слова: методика преподавания, медицинская микробиология, иностранные студенты.

Shyrobokov V.P., Paliy G.K., Vovk I.M., Procopchuk Z.M.

MICROBIOLOGY TEACHING OF FOREIGN STUDENTS AND WAYS OF ITS IMPROVEMENT

Summary. *Microbiology teaching of foreign students has definite features such as insufficient vocabulary for self-studying of textbooks, understanding of special tests and getting of general knowledge in studied discipline. In the article some methodical ways were proposed that had been used by microbiology department to overcome those difficulties. Our department had created special lecture course for foreign students composed of high-illustrated material adapted for easy understanding. We recommended active discussion and oral asking to check up prepared topics, integrated with written current and final testing, that could be helpful for better understanding of medical microbiology course and improving by students such languages as Ukrainian, Russian, and English.*

Key words: *methodical ways of teaching, medical microbiology, foreign students.*

Стаття надійшла до редакції 27.11.2013 р

Широбоков Володимир Павлович - д.мед.н., професор, зав. кафедри мікробіології, вірусології та імунології Національного медичного університету ім. О.О.Богомольця; +38 044 454-49-48

Палій Гордій Кіндратович - д.мед.н., професор, зав. кафедри мікробіології, вірусології та імунології Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова; +38 0432 53-03-79

Вовк Ірина Миколаївна - к.мед.н., доцент кафедри мікробіології, вірусології та імунології Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова; +38 0432 53-03-79

Прокопчук Зоя Миколаївна - к.мед.н., доцент кафедри мікробіології, вірусології та імунології Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова; +38 0432 53-03-79

© Крижановська А.В., Бобир В.В.

УДК: 579:378.147-057.875

Крижановська А.В.¹, Бобир В.В.²

¹Вінницький національний медичний університет імені М.І. Пирогова кафедра мікробіології, вірусології та імунології (вул. Пирогова, 56, м. Вінниця Україна, 21018); ²Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця (МОЗ України (бульвар Шевченка 13, м. Київ, Україна, 01601)

ЗНАЧЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ МІКРОБІОЛОГІЇ

Резюме. *В роботі обговорюється значення самостійної роботи студентів для пізнавальної та практичної діяльності студентів, розвитку їх клінічного мислення, якісного опанування практичними навичками. В статті автор ділиться досвідом організації самостійної роботи студентів на кафедрі мікробіології.*

Ключові слова: *самостійна робота, медична мікробіологія, медична освіта.*

Вступ

Питання розвитку вітчизняної системи охорони здоров'я є одним із пріоритетних напрямів державної політики на сучасному етапі. Серед невідкладних завдань вітчизняної системи охорони здоров'я є підготовка висококваліфікованих спеціалістів відповідно до сучасних стандартів надання медичної допомоги населенню з урахуванням сучасного рівня розвитку медичної науки і практики [Осічук, 2013].

Система вищої освіти України зазнає значних змін. Входження до європейської зони освіти означає підвищення якості освіти і передбачає виділення значного обсягу часу для самостійного опанування матеріалом. Це передбачає наявність у студента певного досвіду планування часу та режиму позааудиторної роботи. Така система акцентує процес навчання як провідний [Модестова, 2012]. Підвищення ролі самостійної роботи студентів (СРС) обумовлена необхідністю підготовки високопрофесійних фахівців, які здатні оперативно приймати рішення, діяти творчо, самостійно. В даних умовах основне

завдання викладачів - добре продумати та методично правильно організувати СРС. Запорукою ефективної організації СРС є розробка науково-методичного супроводу та організаційно-методичного забезпечення роботи студентів [Мосула, 2012]. Для того, щоб знання отримали конкретний зв'язок з практичною діяльністю, студент повинен постійно займатись самоосвітою.

Самостійна робота студентів - обов'язковий компонент навчальної та науково-дослідницької роботи студентів, а її ефективність певною мірою визначає якість професійної підготовки у вищому навчальному закладі. Активізація взаємодії викладачів і майбутніх лікарів у процесі навчання позитивно впливає на поліпшення якості підготовки спеціалістів. Це дозволяє оптимально використовувати індивідуальні можливості студентів, виробляє у них наполегливість, організованість, сприяє поглибленню знань, вмінь, розвиває практичні навички, клінічне мислення, виховує необхідність постійного поповнення та розширення обсягу спеціальних знань,